

Wrocław, 2.10.2020

**Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Zarządzania**

Dr hab. Sylwia Przytuła, prof. UE
Katedra Zarządzania Kadrami

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Joanny Woźniczki pt: „*Współpraca organizacji pozarządowych z przedsiębiorstwami w Polsce na przykładzie fundacji i stowarzyszeń*”,
przygotowanej w Społecznej Akademii Nauk w Łodzi pod kierunkiem naukowym
dra hab. Marcina Geryki, prof.UJ**

Uwagi wstępne

Formalną podstawą do opracowania niniejszej recenzji jest odpowiednie pismo Pana dra hab. Andrzeja Mariańskiego, prodziekana Społecznej Akademii Nauk w Łodzi, z dnia 24 września 2020r.

Przedmiotem oceny rozprawy doktorskiej, zgodnie z art.13 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki* z dnia 14 marca 2003r. (Dz.U.nr 65, poz.595) jest to, czy stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, czy wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Przedstawiona rozprawa lokuje się merytorycznie w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości.

1. Wybór tematu, uzasadnienie problemu badawczego i celów rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska napisana przez mgr Joannę Woźniczkę podejmuje ważną tematykę współpracy organizacji pozarządowych z przedsiębiorstwami w Polsce. Wybór tematu rozprawy należy uznać zatem za istotny z uwagi na fakt, że obecnie zgodnie z podejściem zrównoważonego rozwoju gospodarczego dużą rolę przypisuje się „aktorom” społecznym i ich interakcjom z podmiotami sektora publicznego i prywatnego.

Autorka już we Wstępie wskazuje na lukę badawczą, którą wypełnia niniejszą pracą: „*O ile współpraca organizacji pozarządowych z sektorem publicznym w Polsce jest dobrze rozwinięta, o tyle poziom ich współpracy z przedsiębiorstwami pozostaje niski i niewystarczający*” (s.5).

Celem głównym pracy jest „usystematyzowanie wiedzy oraz określenie efektów wynikających ze współpracy organizacji pozarządowych z przedsiębiorstwami w Polsce..” i został on doprecyzowany przez cztery cele szczegółowe, które mają wartość poznawczą i utylitarną.

2. Struktura pracy

Praca składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, bibliografii, spisu rysunków, tabel i wykresów oraz aneksu zawierającego trzy załączniki.

We **Wstępie** Autorka identyfikuje lukę badawczą, konstruuje cel główny i cele szczegółowe pracy. W tej części pracy postawiono także cztery hipotezy odnoszące się do zjawisk i relacji warunkujących współpracę pomiędzy organizacjami pozarządowymi a przedsiębiorstwami. Mgr Woźniczka przedstawia też metodykę badań własnych wykorzystujących ilościowe i jakościowe podejście.

W **pierwszym rozdziale** o charakterze teoretycznym Doktorantka prezentuje pojęcia i koncepcje współpracy głównie w naukach ekonomicznych oraz w ujęciu interdyscyplinarnym. Na podstawie lektury obszernej literatury przedmiotu, zarówno polskiej, jak i obcojęzycznej, omawia problematykę współpracy w różnych ujęciach, m.in. w odniesieniu do pojęcia współpracy, do teorii konkurencji, wymiany międzynarodowej, efektów zewnętrznych, ekonomii behawioralnej, teorii zaufania, społecznej odpowiedzialności biznesu czy teorii kapitału społecznego. Pewnym brakiem jest jednak pominięcie koncepcji zrównoważonego rozwoju gospodarczego, które podnosi rangę współpracy wszystkich interesariuszy otoczenia zewnętrznego.

Szczególne miejsce zajmuje w tym rozdziale opis teorii interesariuszy, w którym Autorka przyjmuje optykę A.Svendsen według której zamiast terminu „zarządzania interesariuszami” należy używać pojęcia „współpracy z interesariuszami”, które koncentruje się na budowaniu relacji, a nie jedynie zarządzanie nimi. Autorka w tej części systematyzuje dotychczasową wiedzę i porządkuje elementy określające współpracę w tabeli 6(s.61), co stanowi realizację zapowiedzianego celu pracy.

Rozdział drugi obejmuje zagadnienia dotyczące pojęcia i definicji organizacji pozarządowych, a także określenia ich funkcji w gospodarce rynkowej. Autorka prezentuje charakterystykę organizacji pozarządowych w ujęciu międzynarodowym, by na tym tle pokazać historyczne i prawne uwarunkowania kształtowania się organizacji non-profit w Polsce(w szczególności stowarzyszenia i fundacje), które są podmiotem badań empirycznych w tej pracy

W rozdziale trzecim zaprezentowano zagadnienia dotyczące istoty współpracy organizacji pozarządowych z przedsiębiorstwami. Zostały w nim usystematyzowane pojęcia odnoszące się do współpracy organizacji pozarządowych z przedsiębiorstwami oraz zobrazowane wymiary tej współpracy w Polsce i na świecie na podstawie dostępnych wyników badań. Szkoda jednak, że wiele z tych źródeł jest mało aktualnych i dotyczy lat 2010, 2012. W rozdziale tym opisano również korzyści wynikające ze współpracy zarówno dla organizacji pozarządowych, jak i przedsiębiorstw. Podjęto tu też próbę stworzenia własnej definicji współpracy stanowiącej podstawę dalszych rozważań: *„współpraca jest procesem inwestowania przez przynajmniej dwóch partnerów określonych zasobów w celu uzyskania długoterminowych korzyści (dodatniego zwrotu z inwestycji) przez wszystkich uczestników tej relacji lub w celu uzyskania korzyści przez przynajmniej jedną ze stron, przy założeniu, że druga z nich nie ponosi strat”* (s.126).

Przyznam, że przegląd pojęć z zakresu współpracy, kolaboracji, kooperacji, partnerstwa, aliansów jest tu dość skromnie opisany. Brakuje solidnego, rzetelnego i aktualnego przeglądu literatury w oparciu o dostępne bazy np. EBSCO, Scopus. Pragnę podkreślić, że przegląd literatury ma też swoją metodykę i procedurę opisaną przez W.Czakona (2016).

Ponadto, w rozdziale tym zaprezentowano liczne typologie modeli współpracy organizacji pozarządowych z przedsiębiorstwami w oparciu o desk research oraz wieloletnie doświadczenie zawodowe Autorki w tym sektorze. W Tabeli 20 mgr Woźniczka dokonuje własnego porównania i oceny różnych propozycji współpracy NGO-biznes

Kolejne dwa rozdziały mają charakter empiryczny – zaprezentowano w nich metodykę badania ilościowego (**rozdział 4.1**) oraz jakościowego (**rozdział 5.1**). Przedmiotem badań były uwarunkowania determinujące charakter współpracy między organizacjami pozarządowymi a przedsiębiorstwami. Autorka pisze, iż „dobór metody badawczej był podyktowany celem badania oraz barierami w zakresie stosowania niektórych technik” (s.150). Wobec powyższego, chciałabym zapytać Doktorantkę: *jakich barier i ograniczeń upatruje w stosowaniu niektórych (jakich?) technik badawczych? Jakie są wady i zalety badań ilościowych i jakościowych?* Oczekuję ustosunkowania się do tych pytań na obronie publicznej.

Dalej Autorka pisze, iż „w badaniu właściwym zastosowano losowy dobór próby umożliwiający uogólnienie wyników badania w odniesieniu do całej populacji” (s.151). Czy rzeczywiście można dopuszczać uogólnienie wniosków płynących z 239 ankiet?

W podrozdziale 4.3 prezentowane są rezultaty badań ilościowych i także w tym miejscu chciałabym zapytać Doktorantkę: Z czego wynika fakt, iż prawie 70% badanych za kluczowy motyw podejmowania współpracy pomiędzy NGO a przedsiębiorstwami uznaje „poprawę własnego wizerunku”, a nie rzeczywistej realizacji potrzeb społecznych i strategii zapisanej w tych podmiotach?

W **rozdziale 5** przedstawiono metodykę i wyniki badań jakościowych przeprowadzonych w postaci wywiadów (IDI) wśród reprezentantów organizacji pozarządowych. Przyznam, że do tej części dysertacji mam największe zastrzeżenia. Brakuje w niej obranej metody analizy danych jakościowych uzyskanych w przeprowadzonych wywiadach. Badania jakościowe niosą w sobie ogromny potencjał, jeśli chodzi o informacje i wiedzę w zakresie problemu badawczego (K.Czernek, 2016; D.Jemielniak,2012; U.Flick, 2012; S.Kvale,2010). Tymczasem w niniejszym rozdziale brakuje kryteriów porządkowania uzyskanych informacji w wywiadach, jak te informacje były systematyzowane? Czy na podstawie słów/wyrażeń kluczowych? Jak określono wagę kwestii prezentowanych przez respondentów?

Autorka używa ogólnych sformułowań: „zdaniem respondentów” (ilu?), „według uczestników badania”(czy chodzi o wszystkich?), „część przedstawicieli NGO” (jaka to część?), „jeden z respondentów” (czy to wypowiedź reprezentatywna dla całej populacji?), „niektórzy respondenci uważają” (o których chodzi?).

Ponadto, brakuje cytatów („żywych wypowiedzi) respondentów, które znacznie wzbogaciłyby i umocowały wnioski z badań np. w części 5.3 poświęconej motywom, perspektywom wzajemnej współpracy w opiniach przedsiębiorców³.

W **Podsumowaniu** Doktorantka odnosi się do stopnia realizacji własnych zamierzeń badawczych i nawiązuje do koncepcji współpracy prezentowanych w rozdziałach teoretycznych. Syntetycznie podkreśla, że w różnych ujęciach teoretycznych nie przykłada się dużej wagi do zagadnienia współpracy. Zdecydowanie lepiej rozwinięte jest pod tym względem pojęcie konkurencji)(s.206).W dalszej części Autorka pisze, iż „*Przedstawione we wstępie hipotezy badawcze zostały zweryfikowane*” (s.208), ale brakuje tu jednoznacznego odniesienia do każdej z nich. Proszę o syntetyczną odpowiedź Doktorantki na obronie publicznej, dotyczącą weryfikacji hipotez ze s.8.

Dalsze wnioski mają charakter utylitarny-stanowią użyteczne rekomendacje dla praktyków, co w naukach o zarządzaniu jest cennym wkładem. Autorka wskazuje także przyszłe kierunki badań.

4. Wartość naukowa dysertacji

Przechodząc do oceny poziomu naukowego pracy doktorskiej mgr Joanny Woźniczki należy podkreślić, że zarówno stopień realizacji sformułowanych celów, jak i jej jakość oceniam pozytywnie. Jest ona dobrym merytorycznie rozwiązaniem złożonego problemu badawczego. Doktorantka przedstawiła liczne koncepcje współpracy zarówno w naukach o ekonomii jak i zarządzaniu, zdefiniowała własne rozumienie współpracy między przedsiębiorstwami a organizacjami pozarządowymi. Szczególnym walorem tej dysertacji jest część empiryczna- Doktorantka przeprowadziła rozległe badania ilościowe i jakościowe, a także zaproponowała szereg rozwiązań praktycznych dla „aktorów” społeczno-gospodarczego otoczenia.

5. Ocena rozprawy od strony formalnej

Recenzowana praca obejmuje 242 strony tekstu zawierającego: wstęp, 5 rozdziałów, bibliografię, spis wykresów, spis rysunków, spis tabel oraz załączniki. Na uwagę zasługują bogata wizualizacja treści pracy, gdyż ciągły tekst rozprawy uzupełniają 41 wykresów, 10 rysunków oraz 27 tabel, które niewątpliwie uatrakcyjniają lekturę tekstu. Autorka wykorzystwała w bibliografii w większości artykuły naukowe, a także akty prawne, raporty z badań i strony internetowe. Zdecydowana większość źródeł to pozycje w języku polskim. Pragnę w tym miejscu zauważyć, że większość pozycji literaturowych jest mało aktualna (do roku 2012), dotyczy to również raportów branżowych, instytucjonalnych, co w pewnym stopniu ogranicza rezonans wyników badań tej pracy na obecne i przyszłe uwarunkowania.

Pod względem edytorskim, rozprawa jest staranna, choć zdarzają się literówki, błędy stylistyczne. Struktura tej pracy jest symetryczna (w miarę równoliczne są rozdziały i podrozdziały), co jest wyrazem umiejętności syntetycznego porządkowania treści, konkludowania i oceny znaczenia niektórych zagadnień wobec innych.

6. Ocena końcowa rozprawy doktorskiej

Reasumując stwierdzam, że Doktorantka wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną oraz umiejętnością samodzielnego prowadzenia badań naukowych.

Wskazany przez mnie mankament dotyczący metodyki badań nie obniża jej walorów merytorycznych i nie umniejsza wkładu w rozwój nauki i praktyki. Niewątpliwie słabą stroną Doktorantki jest warsztat metodyczny, jednak to zdolność którą nabywa się w wyniku wielu lat pracy badawczej. Dostrzegam u mgr Joanny Woźniczki rozległą wiedzę, rozeznanie w temacie, fascynację i przywiązanie do tej tematyki. Proszę też o ustosunkowanie się do postawionych w recenzji pytań podczas publicznej obrony.

Dysertację oceniam pozytywnie, spełnia ona kryteria postawione tego typu pracom. Wobec powyższego uznaję, że **rozprawa doktorska mgr Joanny Woźniczki pt. „Współpraca organizacji pozarządowych z przedsiębiorstwami w Polsce na przykładzie fundacji i stowarzyszeń”**, spełnia warunki zapisane w artykule 13 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003r. (Dz.U.Nr. 65, poz.595) i uzasadnia nadanie mgr Joannie Woźniczce stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu i jakości. W związku z tym wnioskuję do Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Społecznej Akademii Nauk w Łodzi o dopuszczenie Doktorantki do kolejnych etapów przewodu doktorskiego.

Sylwia Przytuła

